

Toto rozhodnutí nabylo právní moci dne
KRAJSKÝ SOUD V PLZNI
dne 15. X. 2001

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Plzni rozhodl v hlavním líčení konaném dne 15. března 2001 v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Petra Poledne a přísedících Jany Erbanové a Ing. Vladimíra Lukeše, **t a k t o :**

Obžalovaný

P a v e l Č a d a ,

nar. 11. 1. 1966, bytem Horní Slavkov, ~~Československá socialistická republika~~

j e v i n e n , ž e

dne 18. 9. 1986 kolem 12.45 hodin v prostoru při státní hranici mezi tehdejší ČSSR a SRN poblíž hraničního kamene č. 24/9 na rozhraní úseků roty PS Broumov a roty PS Branka, jako voják základní služby zařazený u 16. roty PS Branka, útvaru PS 8842 Cheb, když byl jako člen poplachové hlídky vyslán k zadržení osoby, která chce překročit státní hranici, jednal v rozporu s povinnostmi uloženými v článku 14 a 196 předpisu FMV, Hlavní správy PS a ochrany státních hranic OSH I-1, poté co spatřil občana SRN Johanna Dicku, nar. 23. 3. 1927, který se pohyboval na území SRN v těsné blízkosti státní hranice, tohoto pronásledoval, cíleně po něm střílel více ranami ze samopalu vzor 58 ráže 7,62 a to jak z území tehdejší ČSSR tak i z území SRN, přičemž střely dopadaly na území SRN,

t e d y

dopustil se jednání společensky nebezpečného, které bezprostředně směřovalo k dokonání trestného činu a jehož se dopustil v úmyslu jiného usmrtit,

č í m ž s p á c h a l

pokus trestného činu vraždy podle § 8 odst.1 k § 219 odst.1 tr. zák. ve znění platném ke dni vyhlášení rozsudku

a o d s u z u j e s e

podle § 219 odst.1 tr. zák. za použití § 40 odst.1 a § 40 odst.2 tr. zák. **k trestu odnětí svobody v trvání tří (3) roků.**

Pro výkon tohoto trestu se podle § 39a odst.3 tr. zák. zařazuje do **věznice s dohledem.**

Naproti tomu se obžalovaní

J o s e f Č í l a ,

nar. [REDAKCE] 1966, bytem Mšeno nad Nisou, [REDAKCE]

J a n R o m á n ,

nar. [REDAKCE] 1966, bytem Police nad Metují, [REDAKCE]

podle § 226 písm. c) tr. řádu

z p r o š t ů j í o b ž a l o b y p r o s k u t e k , ž e

dne 18. 9. 1986 kolem 12.45 hodin jako vojáci základní služby zařazení u 16. roty PS „Branka“ útvaru PS 8842 Cheb, kdy byli členy poplachové hlídky vyslané k zadržení narušitele státní hranice, v úseku roty PS Broumov, okr. Tachov, ve vzdálenosti 80 m od státní hranice stříleli ze samopalu vzoru 58 ráže 7,62 směrem na území BRD, a to po Johannu Dickovi, nar. 23. 3. 1927, občanu BRD, který před střelbou prchal do vnitrozemí BRD, asi ve vzdálenosti 200 m od státní hranice na území BRD byl poškozený střelbou zasažen, kdy utrpěl poranění velkých cév a vnitřních orgánů a v důsledku těchto zranění na místě zemřel,

č í m ž m ě l i s p á c h a t

trestný čin ublížení na zdraví podle § 222 odst.1, 2 tr. zák. č. 113/1973 Sb. ve formě spolupachatelství podle § 9 odst.2 tr. zák.

O d ů v o d n ě n í

Podle článku 13 odst.2 Všeobecné deklarace lidských práv přijaté valným shromážděním Organizace spojených národů dne 10. 12. 1948 má každý právo opustit kteroukoliv zemi i svou vlastní a vrátit se do své země. Tehdejší Československá republika Všeobecnou deklaraci lidských práv neuveřejnila ve Sbírce zákonů a ač byla zakládajícím členem Organizace spojených národů, tuto deklaraci nerespektovala. Na základě zákona o ochraně státních hranic č. 69/1951 Sb. zavedla na svých hranicích režim, který spolu s předpisy o pasech a výjezdních povoleních zamezoval tomu, aby kdokoliv z republiky mohl odejít. Nedovolené opuštění republiky pak stát bezvýhradně kriminalizoval. Na hranicích s oběma německými státy a s Rakouskem pak byla vybudována technická zařízení a umístěna Pohraniční stráž, jejímž úkolem bylo za každou cenu a to i za použití zbraní zamezit přechodu státní hranice. Tento stav trval i poté, co tehdejší ČSSR přistoupila k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech, který byl přijat rezolucí valného shromáždění OSN dne 16. 12. 1966 a nabyl pro ČSSR platnost dne 23. 3. 1976, když byl vyhlášen pod číslem 120/1976 Sbírky zákonů. I tento mezinárodní pakt stanovil, že každý může svobodně opustit kteroukoliv zemi i svou vlastní s tím, že toto právo nepodléhá žádným omezením kromě těch, které stanoví zákon. Svým zákonem však ČSSR toto právo zcela eliminovala.

Na hranicích mezi Československem a Spolkovou republikou Německo vznikla situace, kdy na jedné straně bylo pro občany samozřejmé, že se mohou pohybovat po celém svém území bez jakýchkoliv omezení, na druhé straně bylo pásmo, ve kterém příslušníci Pohraniční stráže mohli použít i nejdrastičtější opatření vůči všem osobám, které se jen přiblíží ke státní hranici. Takováto situace samozřejmě musela přinášet nebezpečí pro občany Německa, kteří se v blízkosti státní hranice pohybovali. Uvedený stav však byl způsoben výlučně opatřeními ze strany Československa.

V rámci tohoto politického kontextu je nutno posuzovat trestní věc obžalovaných Čady, Číly a Romána, proti kterým podal Krajský státní zástupce v Plzni obžalobu, podle které měli spáchat jako spolupachatelé trestní čin

ublížení na zdraví podle § 222 odst.1, odst.2 tr. zák. č. 113/73 Sb. ve formě spolupachatelství s tím, že měli dne 18. 9. 1986 společně usmrtit občana SRN Johanna Dicka a to tak, že všichni tři měli po něm střílet ze samopalů. Johann Dick byl střelbou zasažen, utrpěl poranění velkých cév a vnitřních orgánů a v důsledku těchto zranění na místě zemřel.

Soud při posuzování věci měl možnost vycházet ze tří základních okruhů důkazů.

Nejpodstatnější souhrn důkazů byl opatřen vyšetřovatelem po sdělení obvinění obžalovaným, tedy po 7. 11. 1996, provedením výslechů všech obžalovaných a výslechů velkého množství svědků, kteří se jakýmkoliv způsobem podíleli na zásahu ze dne 18. 9. 1986, případně vyšetřovali tehdejší „mimořádnou událost“.

Druhým okruhem důkazů pak byly důkazy, které byly shromážděny orgány ČSSR v roce 1986 a to Státní bezpečností, orgány vojenské prokuratury a Pohraniční stráž. Z těchto důkazů však nebyly použitelné žádné protokoly o výsleších osob, které byly slyšeny ať již jako obvinění nebo jako svědci, případně podle jiných předpisů. Pokud by soud bral takovéto protokoly o výsleších v úvahu, došlo by k porušení práva na obhajobu, neboť naše trestní řízení je založeno na velmi široké účasti obhájce v přípravném řízení a u žádného z takovýchto výslechů samozřejmě žádný obhájce nikdy nemohl být a nebyl.

Třetím okruhem důkazů jsou důkazy, které opatřil vyšetřovatel ze Spolkové republiky Německo. Jde o závěry z vyšetřování ve věci na německé straně v roce 1986, dokumentující situaci tak, jak tam byla tehdy shledána. Podstatné je to, že důkazy opatřené v SRN v roce 1986 nemohly být a také nebyly nikdy konfrontovány s důkazy opatřenými na československé straně. Závěry provedené v té době v SRN však soud považoval za objektivní, narozdíl od zjištění československé strany, když zde bylo evidentní, že dochází ke zkreslování, ať již ze strany pohraničnicků samotných, případně ze strany dalších orgánů, v tom směru, aby pochybení na československé straně se nejevilo tak hroživě.

Ze všech provedených důkazů bylo zjištěno, že dne 18. 9. 1986 se pokoušeli přejít dva Poláci československo - německou hranici v prostoru, kde spolu hraničily pohraniční roty Branka a Broumov. Překonali ploty z ostnatých drátů, eufemisticky nazývané v terminologii Pohraniční stráž „signální stěna“. Poté, co to orgány Pohraniční stráž zjistily, došlo k pronásledování obou „narušitelů“ a jeden z nich byl zadržen v úseku pohraniční roty Broumov v prostoru mezi asfaltovou cestou a hraničním kamenem 24/6. Protože druhého

„narušitele“ se nepodařilo zadržet, s největší pravděpodobností v době, kdy ten již byl na území SRN, byly vyslány poplachové hlídky i z pohraniční roty Branka. Poplachové hlídky byly vyslány původně s rozkazem zaujmout pozice na čáře překrytí na asfaltové cestě, která je zhruba 400 m od státní hranice. Na místo vyjeli obžalovaní Pavel Čada, Josef Číla a Jan Román, dále Milan Coufal, Stanislav Jirásek, Antonín Nohýnek a Tomáš Vošvrda. V další poplachové hlídce byli jiní vojáci. Skupině jmenovaných vojáků velel Milan Coufal a v průběhu cesty dostal rozkaz od mjr. Dokoupila, aby se skupina přesunula na linii zakrytí až přímo ke státní hranici. Po vysednutí z vozidla vojáci postupovali při cestě vedoucí z asfaltové cesty směrem k hraničnímu kameni č. 24/9, která tvořila hranici mezi úseky pohraničních rot Branka a Broumov. V tu dobu na místě pracoval lesní dělník František Smolnický. Vojáci pak spatřili před sebou na levé straně muže, který se pohyboval zleva doprava. Tímto mužem byl poškozený Johann Dick, který jako turista procházel úsek státní hranice po hraniční stezce a sbíral houby. Když jej vojáci spatřili, tak bez výslovného rozkazu velitele Coufala se k němu rozběhli v domněnání, že jde o „narušitele“ a považovali za samozřejmé, že jej musí za každou cenu zadržet. Vyzývali jej k zastavení, vystřelili varovné výstřely, když však muž nezastavil a směřoval do německého vnitrozemí, začali vojáci střílet, s výjimkou obžalovaného Čady však nebylo prokázáno, že by stříleli směrem na Johanna Dicka. Vojáci a to všichni tři obžalovaní, ale i Antonín Nohýnek a Tomáš Vošvrda Johanna Dicka pronásledovali, přešli hraniční čáru za stálé střelby. Jedna střela pak zasáhla Johanna Dicka, který zůstal ležet a vojáci k němu doběhli. Johann Dick padl asi 20 m od křižovatky pěti cest, zhruba 200 m od státní hranice na německé straně. Obžalovaný Čada se pokoušel na místě Johanna Dicka ošetřovat a všichni společně jej potom odnesli zpět přes státní hranici na asfaltovou cestu, odkud byl již mrtvý Johann Dick odvezen do nemocnice v Plané u Mariánských Lázní.

V řízení před soudem byli slyšeni svědci, případně byly čteny za podmínek § 211 odst.1 tr. řádu, eventuálně § 211 odst.2 písm. a) tr. řádu protokoly o výsleších svědků, kteří se mohli vyjádřit k okolnostem zásahu proti dvěma Polákům, kteří se pokoušeli překročit státní hranice, nebyly však na místě, kde došlo ke střelbě po poškozeném Johannu Dickovi. Jde o svědky Jiřího Kovala, Petra Kováře, Františka Smrže, Zdeňka Volfa, Juraje Ballu, Jána Halázse, Pavla Hanzla, Milana Nagye a Evžena Dokoupila. Z výpovědí těchto svědků lze dovodit, že provádění zásahu dne 18. 9. 1986, až do okamžiku, kdy někteří vojáci se vydali směrem k poškozenému Johannu Dickovi, bylo v souladu s tehdejšími předpisy o Pohraniční stráží a ostraze státních hranic, tedy s předpisy OSH I-1 a OSH I-2. Další svědci byli vyslechnuti k okolnostem vyšetřování mimořádné události v roce 1986 a to jak na nižší úrovni, tak i na úrovni nejvyšší, včetně styku s orgány Spolkové republiky Německo. Jde o svědky Ing. Jaroslava Crhonka, JUDr. Františka Handlíře, Antonína

Chrástského, Bohuslava Koláře, JUDr. Františka Korandu, Ing. Jana Muzikáře, Josefa Nesibu, Jaroslava Nováka, Miroslava Omastu, Josefa Prachniara, JUDr. Bohumila Sovu, JUDr. Bedřicha Soviče, Miroslava Staňka, JUDr. Pavla Stroleného, Josefa Šuchmana, Vladimíra Tahovského, JUDr. Františka Tlustoše, Vladimíra Večerníka, JUDr. Miloslava Vlka a Petra Wallenfelse. Tito svědci vypovídali o šetření způsobem, ze kterého lze dovodit, že ze strany některých orgánů vyšetřování směřovalo ke skutečnému objasnění celé události, jiné se snažily zakrýt pochybení, ke kterému došlo na československé straně.

Obě skupiny svědků vypovídaly částečně i o způsobu označení státní hranice v září 1986 a to velmi nejednotně. Přesto však lze z výpovědí těchto svědků dospět k závěru, že státní hranice byla označena kamennými či betonovými mezníky, když kamenné historické mezníky jsou větší a znatelnější (vyplývá to i z fotodokumentace) a betonové mezníky jsou menší, nicméně viditelné. Na německé straně pak byla státní hranice označena i bílými tyčemi s modrým pruhem, pokud jde o značení státní hranice tyčemi na československé straně, pak výpovědi svědků byly rozporuplné.

Uvedení svědci se vyjadřovali i k otázce seznámení vojáků základní služby s průběhem státní hranice. Vojáci základní služby vesměs uváděli, že na státní hranici byli provedeni v počátku své základní služby a později již jen výjimečně. Naopak vojáci ve vyšší funkci tvrdili, že docházelo pravidelně k zavádění vojáků na státní hranici a seznamování s jejím průběhem. Tento postup by totiž odpovídal předpisům. Soud se pokoušel v průběhu řízení před soudem opatřit důkaz, který by tyto rozpory objasnil. Předseda senátu při návštěvě v archivu Ministerstva vnitra v Kanicích u Brna prohlédl příslušné pohraniční knihy, které jsou tam uloženy a ve kterých byly činěny záznamy o jednotlivých úkonech, které byly u pohraniční roty Branka prováděny. Zjistil, že zde není žádný záznam o tom, že by docházelo k zavádění vojáků na státní hranici. Nejsou zde však ani ty záznamy, ze kterých by bylo možno dovodit, že k tomuto zavádění došlo vždy při počátku vojenské služby vojáků. Bylo tedy zjištěno, že se záznamy o zavádění vojáků na státní hranici do pohraniční knihy vůbec neprováděly.

Předpis OSH I-1 však v článku 11 ods.1 písm. b) ukládal každému pohraničníkovi, aby znal přesný průběh státních hranic a terén ve stanoveném úseku, jeho zvláštnosti a rozkazy platné pro tento úsek. Tato povinnost byla uložena pohraničníkovi v hlavě 3, kde jsou uvedeny hlavní povinnosti pohraničníka. Bylo tedy povinností každého z obžalovaných, aby se s průběhem státní hranice seznámil. K tomu na pohraniční rotě také sloužila vyvěšená mapa úseku s průběhem státní hranice a s označením dalších objektů podstatných pro činnost Pohraniční stráže.

Jestliže soud považoval jednání všech osob, které se účastnili zásahu dne 18. 9. 1986, za odpovídající předpisům až do okamžiku, kdy se někteří pohraničníci vydali od asfaltové cesty a začali střílet na poškozeného Johanna Dicka, zabýval se nejpodrobněji právě těmi důkazy, které se vztahují k časovému úseku, kdy se vojáci odpoutali od jim velícího vojáka Milana Coufala a běželi směrem ke státní hranici.

Svědék Milan Coufal, který byl vojákem z povolání v praporčické hodnosti jako technik autoparku, dostal rozkaz, aby se zúčastnil akce na linii překrytí. Podle jeho tvrzení nebyl pověřen velením, když velitelem akce byl podporučík Hanzl. Mezi členy poplachové jednotky, kteří dorazili na asfaltovou cestu však byl jediným vojákem z povolání. Podle jeho tvrzení během cesty automobilem dostal četař Jirásek prostřednictvím radiostanice změnu rozkazu a to buď od podporučíka Hanzla nebo mjr. Dokoupila, že se má provést zakrytí přímo na demarkační čáře. Když potom vystoupili na asfaltové cestě, tak podle tohoto rozkazu, všichni vojáci běželi po cestě směrem ke státní hranici. On sám zůstal na asfaltové cestě a potom již pouze slyšel střelbu. Dále pak již vypovídal o tom, jak vojáci přinesli zraněného muže.

Obžalovaný Pavel Čada vypovídal k události jak v hlavním líčení, tak v přípravném řízení v podstatě shodně. K rozhodující fázi události vypověděl tak, že když vystoupili z automobilu na asfaltovou cestu, tak přišla z rádia zpráva, že přehrazení bylo Poláky překonáno a že se má zaujmout pozice zakrytí přímo na státní hranici. Potom někdo z vojáků uviděl na vzdálenost 200 m člověka, který se pohyboval v lese. Podle něj ho jako první viděl Jirásek a ten první dával výzvu k zastavení. Potom všichni běželi po cestě z asfaltové silnice lesní cestou dolů. Ten člověk, na kterého křičeli, byl vlevo, proto vojáci také odbočili z lesní cesty vlevo. Viděl toho muže jít zleva doprava ze svého pohledu. Ten muž na výzvy nereagoval, nereagoval ani na střelbu, která směřovala nejdříve do vzduchu. Muž se pak vzdaloval na území SRN, ztratil se v lese a všichni vojáci les prohledávali. Potom se dostali zpět na lesní cestu a znovu muže uviděli na vzdálenost 100 m. Opět použili výzvy, ten muž nereagoval a běžel směrem do Německa. Vojáci proto použili střelné zbraně a podle jeho tvrzení mířili vojáci na prchajícího, ale nechtěli ho zastřelit, jen zastrašit. Prchající upadl a vojáci k němu přiběhli, bylo tam pět až sedm lidí, určitě tam byl obžalovaný Román, obžalovaný Číla a dále Nohýnek. Obžalovaný Čada pak popisoval, jak se snažil poskytnout postřelenému první pomoc. Na místě pak jeden z vojáků řekl, že jsou v Německu, on mu řekl, že to není možné a pak se rozhodli postřeleného přetáhnout zpět do Československé socialistické republiky. Při cestě zpět zjistili, že skutečně v Německu byli, teprve při té příležitosti si všimli značení státní hranice. Obžalovaný Čada potvrdil, že Coufal, ač byl voják z povolání a měl běžet s ostatními, zůstal nahore. Když se obžalovaný Čada vyjadřoval ke způsobu střelby, tak uvedl, že

on sám není schopen vysvětlit, co je to cílená střelba, sám se nezastavil, nezalehl, nemířil přímo k osobě, nebyl schopen říci, kolikrát vystřelil. Ve své výpovědi v přípravném řízení uvedl, že, protože přes veškeré výstrahy se osoba nezastavila, použil on, stejně jako ostatní, cílenou střelbu v dávce na osobu, po této střelbě osoba padla na zem. Obžalovaný Pavel Čada tedy doznal, že střílel směrem na muže, ve kterém byl později zjištěn poškozený Johann Dick.

Obdobně popisoval průběh zásahu obžalovaný Josef Číla. Ten uvedl, že když běžel s ostatními vojáky ze svahu dolů směrem ke jdoucímu muži, tak ten se ztratil ve smřči. Pamatuje si, že proběhli mladý smrkový porost a najednou byli na cestě a ten muž běžel před nimi. Poté slyšel střelbu a viděl jak pronásledovaný muž upadl na zem, v té době on byl od něj asi 50 m. Tvrdil, že nejméně 10 vteřin předtím, než muž upadl, tak on nestřílel, po tom muži vlastně nestřílel vůbec. I on tvrdil, že skutečnost, že všichni byli v Německu, si uvědomil až při návratu zpět. Podle něj u padlého muže byl on, obžalovaní Čada a Román, Vošvrda a Nohýnek. Obžalovaný Číla uvedl, že neviděl žádného z vojáků, že by po běžícím muži střílel nebo zda střílel do vzduchu. On sám střílel do vzduchu, to znamená nad hlavu.

Obdobně jako obžalovaný Josef Číla vypovídal i obžalovaný Jan Román. Uvedl, že v té době vůbec nevnímal kde je státní hranice, že nevěděl, zda je v Německu nebo ČSSR. Potom slyšel výkřiky: „Stůj“ a on i ostatní stříleli varovné výstřely, viděl však běžícího muže, ten neběžel rovně. On sám střílel pouze varovné výstřely a neviděl okamžik, kdy pronásledovaný muž upadl. I on popsal, jak někdo u zraněného muže řekl, že jsou v Německu, u toho byl Čada, Číla, byli tam další, ale jejich jména nebyl schopen uvést.

Obžalovaní Josef Číla a Jan Román tedy narozdíl od obžalovaného Pavla Čady nepřipustili, že by stříleli směrem na poškozeného Johanna Dicka.

Další osobou, která byla nepochybně přítomna při zásahu a při usmrcení poškozeného, byl svědek Antonín Nohýnek. Ten v hlavním líčení uváděl, že si na událost již nepamatuje, vypovídal zřejmě záměrně co nejobecněji. Podle názoru soudu jeho výpověď nebyla upřímná a pravdivá, těžko si lze představit, že by voják, který se účastnil na zásahu, kde došlo k usmrcení člověka, si na něj nepamatoval. V přípravném řízení tento svědek uvedl, že si pamatuje, že v této akci byl, že ví, že se střílelo směrem ke státní hranici. Vzpomněl si, že se poskytovala někomu první pomoc, že však neví, na jakém to bylo území. Z výpovědi obžalovaných a dalších svědků však vyplývá, že to byl i Antonín Nohýnek, který běžel s ostatními vojáky, střílel a doběhl k poškozenému Johannu Dickovi, který ležel na území Spolkové republiky Německo. Svědek Nohýnek však neuvedl nic podstatného pro posouzení viny obžalovaných.

Další z členů poplachové skupiny četař Jirásek, když byl slyšen jako svědek, připustil, že to byl on, kdo jako první spatřil jdoucího muže, vyzval jej k zastavení a vystřelil první varovný výstřel. Podle jeho tvrzení pak poté ostatní vojáci běželi dolů ze svahu a prchajícího pronásledovali, on sám však zalehl a čekal. Následně slyšel další střelbu a po čase se vojáci vraceli nahoru k cestě a nesli zraněného muže. K jednání obžalovaných, když byli v bližším kontaktu s poškozeným, se tento svědek proto nemohl vyjádřit.

Posledním vojákem, který se zúčastnil pronásledování poškozeného Johanna Dicka, byl svědek Tomáš Vošvrda. Ten tvrdil, že běžel od asfaltové cesty ve skupině vojáků jako poslední a proto vůbec nestřílel. Když dostihl ostatní, ti již byli shromážděni kolem ležícího zraněného muže. Pak uviděl rozcestník s německým nápisem a z toho usoudil, že se všichni nalézají v SRN. Tento svědek tedy rovněž nemohl popsat způsob střelby všech obžalovaných, tedy zda stříleli cíleně na poškozeného či nikoliv.

Velmi důležitým svědkem pro posouzení otázky, zda poškozený Johann Dick vnikl na území tehdejší ČSSR či nikoliv, byl svědek František Smolnický. Ten pracoval s lesním traktorem v místě asi 60 m vzdáleném od státní hranice, byl na traktoru, takže mohl celou událost sledovat jako z pozorovatelný. Tento svědek uvedl, že na místě pracoval již mnohokrát a že se nemůže v údajích o tom, kudy vede státní hranice a jak se pohyboval poškozený Johann Dick, mýlit. Jak přípravném řízení, tak v hlavním líčení uvedl, že muž, ke kterému se vojáci rozeběhli, šel po hraniční stezce, tedy na území tehdejší ČSSR vůbec nevstoupil. Svědek Smolnický se vyjadřoval i ke způsobu označení státní hranice a uvedl, že v tomto místě tato nebyla příliš patrná, byly tam však hraniční patníky a byly tam bílé sloupky s modrými konci, ale i bílé s červenými konci. Výpověď svědka Smolnického je podstatná v tom směru, že je z ní patrné, že incident na hranici nebyl žádným způsobem ani v nejmenším vyprovokován jednáním poškozeného Johanna Dicka.

Znalecký posudek, ze kterého vycházel soud při stanovení příčiny smrti poškozeného Johanna Dicka, zpracoval soudní znalec Prof. MUDr. Jiří Štefan, Dr.Sc., který byl příbrán usnesením vyšetřovatele Policie České republiky - Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinu komunismu usnesením ze dne 11. 11. 1996. Tento znalec však vycházel ve svých závěrech z pitevního protokolu, který zpracovali soudní znalci Ústavu soudního lékařství v Plzni Doc. MUDr. Karel Pitr, CSc. a MUDr. Luděk Pitter v roce 1986 a tito znalci také tehdy zpracovali znalecký posudek se závěry o příčinách smrti Johanna Dicka. Znalec Prof. MUDr. Jiří Štefan, Dr.Sc. uvedl jako příčinu smrti Johanna Dicka šok z nadměrných krevních ztrát při poranění velkých cév a vnitřních orgánů. Jeho poranění kvalifikoval znalec jako samo o sobě smrtící pro každého. Znalec se vyjádřil k zasažení střelou, která pronikla horní částí bederní páteře a poranila

dolní konec míchy. Podle znalce se zraněný v důsledku ochrnutí dolních končetin nemohl pohybovat ani chůzí ani během, je možno připustit, že dříve než upadl, při rychle nastupujících krevních ztrátách do bezvědomí, mohl se velmi krátkou vzdálenost pohybovat jiným způsobem, t.j. plazením po rukou. Je však velmi nepravděpodobné, že by se mohl pohybovat na vzdálenost více než desítek metrů.

Znalecký posudek soudních znalců Doc. MUDr. Karla Pitra, CSc. a MUDr. Luďka Pittera z roku 1986 ve svých závěrech obsahoval popis zranění poškozeného, když šlo o jednu střelnou ránu se vstřelem v horní části pravé bederní krajiny těsně napravo při páteři, střelný kanál pronikl vnitřními tkáněmi do trnového výběžku druhého bederního obratle a do míšního kanálu, kde došlo k poškození míšních obalů se zakrvácením do míšního kanálu. Dále pokračoval tělem druhého bederního obratle do meziobratlové ploténky a pronikl do dutiny břišní. V břišní dutině došlo v důsledku střely k roztržení břišní srdečnice, k přerušení tepny pravé ledviny a pravého močovodu, k roztržení slinivky břišní a tepny sleziny, k roztržení dvanáctníku, okruží tenkého střeva a stěny tlustého střeva, k vícečetným povrchním trhlinám na spodině jater a k roztržení fundu žlučníku. Z břišní dutiny vyústil střelný kanál do rány v pravé podžeberní krajině. Tato rána měla charakter otvoru výstřelu v podobě trhliny v kůži. Znalci se tehdy vyjádřili k úhlu střelného kanálu a uvedli, že nic nesvědčí pro to, že by na poškozeného bylo vystřeleno ze vzdálenosti kratší než je délka hlavně použité zbraně. Zranění bylo způsobeno podle znalců projektilem ráže větší než 5 mm.

Ze závěrů posudku soudního znalce Prof. MUDr. Štefana, Dr.Sc. tedy vyplývá zcela jednoznačně, že smrt poškozeného Johanna Dicka byla v příčinné souvislosti střelou ze střelné zbraně.

Mezi přílohami spisu je pod č. I založen spis sp. zn. 2 T 435/86 bývalého Vojenského obvodového soudu Plzeň, ve kterém se vedlo trestní řízení proti nrtm. Miloslavu Coufalovi. Proti němu byla podána obžaloba a již z této obžaloby z roku 1986 vyplývá, že podřízený obžalovaného, kterým nebylo řádně veleno, „vedli palbu po narušiteli i v době, kdy se již nacházel na území sousedního státu a na toto území za ním vstoupili“. Závěry vojenské obvodové prokuratury se tehdy od reality odchylovaly v tom, že obžaloba tvrdila, že poškozený Johann Dick vnikl na území ČSSR. To však bylo zcela spolehlivě vyvráceno v tomto řízení výpovědí svědka Smolnického. Z dokumentace v tomto spisu vyplývá, že bylo nalezeno větší množství nábojnic na území ČSSR, které dokládají střelbu.

Obdobné závěry vyplývají i z přílohového spisu (pod č. V) č.j. 01004/86-17, ze zprávy, která byla zpracována Hlavní správou Pohraniční

stráže - ochrana státní hranice. Tato zpráva dospěla k závěru, že šest pohraničnicků přeběhlo na území NSR a pokračovalo ve vedení střelby a tím porušilo základní ustanovení předpisu o zákazu vedení střelby tak, aby střely nedopadaly na území cizího státu a o zákazu vstupu na území sousedního státu bez povolení (OSH I-1 článek 14 a článek 196). Tohoto porušení podle uvedeného materiálu se dopustili svobodníci Pavel Čada, Tomáš Vošvrda, Jan Román a vojín František Pisztoň, Josef Číla a Milan Nagy.

Jako příloha IX je u spisu založen archivní materiál Ministerstva zahraničních věcí. Ta dokumentuje, jakou pozornost incident vzbudil ve Spolkové republice Německo a jaké byly výsledky dohody o odškodnění. Vdova po zemřelém Johannu Dickovi obdržela od ČSSR náhradu 100.000,-- DEM.

Velmi důležitými listinnými důkazy, ze kterých soud vycházel, pak byly materiály o šetření, které probíhalo po incidentu ve Spolkové republice Německo. Jsou zde jednak protokoly o jednání obou stran, ze kterých vyplývá, jakým způsobem se tehdy z počátku orgány ČSSR snažily vnutit závěry, že Johann Dick vnikl na území ČSSR. Po předložení nezvratných důkazů však musely uznat, že k usmrcení Johanna Dicka došlo hluboko v území SRN a přiznaly pochybení ze strany Pohraniční stráže ČSSR. Ze šetření německých orgánů vyplývá, jakým způsobem se na místo Johann Dick dostal, když systematicky procházel jednotlivé úseky území SRN a byl veden pouze touhou po poznání krajiny. Z materiálů vyplývá, jakým způsobem místo zkoumali znalci a jaké stopy našli. Nalezené stopy byly pak zaneseny do plánků, nejpřehlednější z nich je na čl. 489. Z tohoto plánu vyplývá, že střely byly nalezeny až do vzdálenosti 250 m od státní hranice. Nábojnice byly nalezeny jednotlivě nebo ve shlucích na čtyřech místech a celkem bylo na území SRN nalezeno 41 vystřelených nábojnic. Byly nalezeny i střely ve stromech. Velmi důležitou stopou je stopa č. 19, páska z českého kapesního obvazu a pokud soud vycházel z výpovědi obžalovaného Čady, který uvedl, že na místě, kde postřelený ležel, se jej snažil ošetřit, pak dospěl k závěru, že místo pod č. 19 je právě místo, kde poškozený Johann Dick zůstal ležet. Toto místo je 200 m od státní hranice v území SRN a asi 20 m od rozcestí, které je i dnes označené dřevěným rozcestníkem. Ten tehdy viděl svědek Vošvrda, jak to vyplynulo z jeho výpovědi. Stopy po střelách a nábojnice také dokumentují pohyb československých pohraničnicků a zjištěné stopy jsou v souladu s tím, co obžalovaní a svědci uvedli. Ze všech těchto důkazů vyplývá, že obžalovaní vnikli na území SRN asi 50 m jižně od hraničního kamene č. 24/9, poté běželi šikmo vpravo směrem k lesní cestě již na německém území (stopy č. 15 až 16 - nábojnice) a poté při této cestě až do místa č. 19, kde našli postřeleného Johanna Dicka.

Těmito všemi důkazy má soud za prokázané, že k celé události došlo tak, jak je uvedeno v úvodní části odůvodnění tohoto rozsudku. Nebylo však prokázano, který z obžalovaných ze své zbraně vystřelil střelu, která usmrtila Johanna Dicka. Je možné, že ji vystřelil někdo z obžalovaných, obžalovaný Číla a Román však popřeli, že by stříleli směrem k poškozenému, nelze však vyloučit, že Johanna Dicka zasáhla střela ze zbraně někoho z dalších pohraničnicků, v úvahu přichází především svědek Nohýnek. Smrtící zbraň nemohla být zjištěna především proto, že zranění Johanna Dicka mělo charakter průstřelu, tzn. že střela, která způsobila smrtelné zranění, vnikla do těla zemřelého a opustila je a nebyla nalezena střela, která by zcela nepochybně byla tou střelou, která poškozeného zasáhla. Po události také nemohly být identifikovány nábojnice a nemohlo být stanoveno, která nalezená nábojnice a střela patří ke zbraní toho kterého z vojáků a to především s ohledem na to, že vyšetřování probíhalo odděleně na československé a německé straně a výsledky nebyly konfrontovány. Policejní odborníci na německé straně především neměli k dispozici zbraň, ze kterých se střílelo. Na druhé straně československé orgány neměly k dispozici nábojnice a střely nalezené na straně německé.

Z provedených důkazů vyplývá, že u žádného z obžalovaných nebyla prokázána příčinná souvislost mezi jednáním každého z nich, tedy střelbou ze samopalů a následkem, tedy smrtelným zraněním poškozeného Johanna Dicka. Obžalovaný Pavel Čada doznal, že střílel cíleně na poškozeného. Na druhé straně obžalovaní Josef Číla a Jan Román ve svých výpovědích, které byly pro rozhodování soudu použitelné, opakovaně tvrdili, že na poškozeného nestříleli a stříleli do vzduchu. Žádný důkaz o tom, že tito dva obžalovaní stříleli na poškozeného soud k dispozici neměl. Obžalovaní Číla a Román nebyli usvědčováni ani spoluobžalovaným Čadou ani žádným ze slyšených svědků, jejich výpovědi nebyly zpochybněny ani jinými důkazy.

Každý z obžalovaných odpovídá pouze za svoje jednání, protože trestní zákon je postaven na principu individuální odpovědnosti. Pokud obžaloba, byť při jiné právní kvalifikaci, činila všechny tři obžalované vinnými dokonaným trestným činem bez ohledu na to, jak který z nich konkrétně jednal, pak toto stanovisko považoval soud za nesprávné. Nebylo tedy prokázano, že by obžalovaní Josef Číla a Jan Román spáchali cokoli, co by bylo postižitelné podle trestního zákona. Je nepochybné, že skutek, pro který byla podána obžaloba, se stal, poškozený Johann Dick byl usmrčen. Nebylo však prokázano, že by tento skutek spáchali obžalovaní Josef Číla a Jan Román, nebylo také prokázano, že by se pokusili tento trestný čin spáchat. Soud proto v jejich případě postupoval podle § 226 písm. c) tr. řádu, oba obžaloby zprostil a vinným uznal pouze obžalovaného Pavla Čadu.

K jednání, které soud posuzoval došlo v roce 1986, soud se tedy musel zabývat časovou působností trestního zákona ve smyslu ustanovení § 16 odst.1 tr. zák. Vycházel z toho, že cílená střelba proti člověku by měla být posouzena jako trestný čin vraždy podle § 219 tr. zák., případně jako pokus vraždy podle § 8 odst.1 k § 219 tr. zák., pokud by nebylo prokázáno, že střelba směřovala záměrně do míst, jejichž zasažením nemůže vyvolat nebezpečí smrtelného zranění.

Trestní zákon účinný ke dni 18. 9. 1986 upravoval ve zvláštní části trestný čin vraždy v § 219 bez členění na odstavce tak, že za trestný čin vraždy byl stanoven trest odnětí svobody na 10 až 15 let nebo trest smrti. Současně účinný trestní zákon rozlišuje trestný čin vraždy ze základní trestní sazby podle § 219 odst.1 tr. zák., kde je stanovena trestní sazba v rozmezí od 10 do 15 let. Přísnější trestní sazba podle § 219 odst.2 tr. zák. v případě obžalovaných v úvahu nepřicházela. Soud proto dospěl k závěru, že současně účinný, tedy pozdější zákon, je pro pachatele příznivější a posuzoval věc podle současně účinného trestního zákona.

Soud dále hodnotil trestní odpovědnost obžalovaného Pavla Čady podle ustanovení § 15 tr. zák. Podle tohoto ustanovení trestný čin nespáchá, kdo použije zbraně v mezích zmocnění příslušných zákonných předpisů. Toto ustanovení mělo stejné znění i v trestním zákoně účinném ke dni 18. 9. 1986. Soud se proto musel zabývat předpisy, které ke dni 18. 9. 1986 upravovaly povinnosti pohraničnicků při používání střelných zbraní a i obecně při zásazích proti osobám. Těmito byly předpisy OSH I-1 a OSH I-2, ty pak byly doplňovány rozkazy Hlavní správy Pohraniční stráže a ochrany státní hranice. Soud se tedy neztotožnil s názorem krajské státní zástupkyně prezentovaným v závěrečné řeči v hlavním líčení, podle kterého je nepodstatné, zda obžalovaní porušili takovýto předpis či nikoliv. Pokud by totiž názor krajské státní zástupkyně byl správný, museli by být trestně stíháni všichni pohraničníci, kteří stříleli po prchajících na hranici v době od 25. 2. 1948 do zrušení Pohraniční stráže.

Je nepochybné, že předpisy pro pohraniční stráž OSH I-1 a OSH I-2 dávaly pohraničnickům možnost a v některých případech i povinnost použít střelnou zbraň. Oprávnění použít zbraň dával předpis OSH I-1 pohraničnickovi v článku 192. Podle tohoto ustanovení je pohraničník oprávněn použít zbraně při výkonu své práce proti osobám, které na území republiky neoprávněně přešly nebo se po území republiky neoprávněně pokoušejí přejít státní hranice a na výstrahu se nezastaví. Obžalovaný Čada byl vyslán do poplachové hlídky s odůvodněním, že má zasáhnout proti „narušiteli“, tedy k zásahu proti osobě, která se po území republiky neoprávněně pokouší přejít státní hranice. Je také pravda, že poškozený Johann Dick na jeho výstrahu a na výstrahu ostatních

vojáků nezastavil. V tomto směru po stránce subjektivní by bylo možno považovat použití zbraně za oprávněné, tedy v souladu s příslušným zákonným předpisem. Ustanovení článku 196 uvedeného předpisu však v odstavci 1 přikazuje pohraničnickovi, aby při každém použití zbraně vedl palbu tak, aby střely nedopadaly na území sousedního státu. Toto ustanovení obžalovaný Čada porušil a porušil i ustanovení článku 14, když nejen že střely z jeho zbraně dopadaly na sousední stát, ale navíc střelba byla vedená v podstatné části již i z území sousedního státu. Bylo povinností obžalovaného, aby při zásahu a použití střelby sledoval, na jakém území se nalézá a kam střely dopadají. Obžalovaný věděl, že byl z automobilu vysazen v těsné blízkosti státní hranice. Podle mapy, která byla vyvěšena u útvaru musel vědět, že asfaltová silnice probíhá zhruba 400 m od státní hranice a věděl, když se rozběhl směrem z kopce, že k ní směřuje. Použití zbraně od okamžiku, kdy střely začaly dopadat na území SRN, je nutno považovat ve smyslu ustanovení § 15 tr. zák. za neoprávněné. Za tuto střelbu je proto obžalovaný Čada plně odpovědný z hlediska trestního zákona.

Střelba ze zbraně ráže 7,62 mm proti člověku na vzdálenost několika desítek metrů je jednání, které směřuje k usmrcení člověka. Pokud někdo takovým způsobem jedná, tak buď jiného usmrtit chce, chce tedy porušit zájem chráněný trestním zákonem, nebo je s usmrcením člověka srozuměn, tedy ví, že svým jednáním takové porušení může způsobit a pro případ, že je způsobí, je s tím srozuměn. Soud má za to, že obžalovaný byl srozuměn v případě zásahu střely s usmrcením poškozeného a jednal tedy v úmyslu nepřímém ve smyslu ustanovení § 4 písm. b) tr. zák.

Protože nebylo prokázáno, že to byla právě střela ze zbraně, ze které střelil obžalovaný Pavel Čada, nebyla tedy prokázána příčinná souvislost mezi jeho jednáním a následkem, jeho jednání bylo možno posoudit pouze jako pokus trestného činu. Jednání obžalovaného Čady jako společensky nebezpečné bezprostředně směřovalo k dokonání trestného činu, tedy k usmrcení poškozeného a obžalovaný Čada jednal v úmyslu, byť eventuálním, trestný čin spáchat. Obžalovaný tedy spáchal pokus trestného činu vraždy podle § 8 odst. 1 k § 219 odst. 1 tr. zák. platného v době rozhodování soudu.

Soud se musel dále zabývat otázkou možnosti promlčení trestního stíhání podle § 67 tr. zák. Od spáchání posuzovaného jednání, tedy od 18. 9. 1986, do sdělení obvinění obžalovanému Čadovi, které bylo prvním úkonem směřujícím k jeho trestnímu stíhání, tedy do 11. 11. 1996 (den doručení protokolu), uplynulo o málo více než 10 roků a trestní stíhání by podle § 67 odst. 1 písm. b) tr. zák. bylo promlčeno.

Podle § 5 zák. 198/93 Sb. o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu se do promlčecí lhůty trestných činů nezapočítává doba od 25. 2. 1948 do 29. 12. 1989, pokud z politických důvodů neslučitelných se základními zásadami právního řádu demokratického státu nedošlo k pravomocnému odsouzení nebo zproštění obžaloby. Je evidentní, že ke stíhání obžalovaného Čady nedošlo v roce 1986 právě proto, že tehdy bylo vyloučeno z politických důvodů, aby byl stíhán pohraničník pro střelbu na hranici. Orgánům vojenské prokuratury, která byla ve věci věcně příslušná, bylo známo, jakého jednání se dopustil, bylo známo, že střílel po člověku a současně tím porušil předpisy, které jako jedinému to umožňují. Obžalovaný Čada však stíhán nebyl, byl trestně stíhán pouze Milan Coufal, který po nikom nestřílel, a to pro pasivitu při zásahu, když se vzdálil od vojáků, kterým měl velet.

Při úvaze o trestu, který bylo nutno obžalovanému Pavlu Čadovi uložit, se soud musel opětovně zabývat širšími politickými a společenskými souvislostmi. Musel vzít v úvahu tu skutečnost, že ke spáchání pokusu trestného činu došlo v roce 1986, tedy před patnácti lety. Soud vycházel z toho, že obžalovaný nenastoupil k Pohraniční strážci dobrovolně. Ke službě v těchto jednotkách byly vybírány osoby, u nichž se předpokládalo, že v nich nevznikne pochybnost o správnosti toho, že na státní hranici je takový režim, který umožňuje kohokoliv, kdo chce opustit republiku, zastřelit. Je nutno připustit, že tento režim, který je objektivně zruďný, nebyl v době, kdy k události došlo, jednoznačně odmítán. Mladý člověk ve věku 19 let, který nastupoval základní vojenskou službu neměl, pokud se nepohyboval ve společnosti odpůrců režimu možnost získat informace, které by mu umožnily si názor, neodvislý na tom, čím byl od svého dětství indoktrinován, vytvořit. V postojích o důležitosti činnosti Pohraniční stráže pak byl vytrvale utvrzován v průběhu základní vojenské služby. Služba pohraničníka mu byla prezentována jako to nejdůležitější a nejzásluhnější co může vykonávat. Obžalovaný jako každý jiný pohraničník věděl, že v případě, že zapochybuje a v kritické situaci nesplní povinnost, která je mu ukládána, bude za to buď kázeňsky, případně i trestně postihován. Všechny tyto okolnosti, dle názoru soudu, vedly obžalovaného k tomu, že když viděl v prostoru státní hranice člověka, bez ohledu na to, na jakém území se nalézá, jej chtěl zajistit a to i za použití střelby, aby se tak vyhnul postihu.

V průběhu trestního řízení byly jako svědci vyslechnuty osoby, které se ostrahou státní hranice zabývaly na nejrůznějších úrovních, samozřejmě vyšších než obžalovaný Čada. Byly to právě tyto osoby, které z hlediska svých funkcí byly určeny k tomu, aby vojáky základní služby, tedy i obžalovaného Čadu, utvrzovaly v tom, že každého, kdo přechází státní hranici, je třeba zadržet a to i za cenu jeho případného usmrcení. Tyto osoby však nebyly vystaveny nebezpečí bezprostředního kontaktu s osobami, jichž se měl zásah týkat.

Z tohoto důvodu nemohou být za incident, o kterém se rozhoduje trestání. Někteří z nich, podle zjištěných údajů o zaměstnání, dokonce zastávají obdobně vysoké posty v rámci státní správy jako dříve.

Soud při úvaze o trestu vycházel z ustanovení § 23 odst.1 tr. zák. o účelu trestu. Dospěl k závěru, že v posuzované věci jde především o to, aby trestný čin byl správně označen a aby bylo stanoveno, že je společensky nebezpečný. Postih konkrétní osoby je pak v případě obžalovaného Čady zcela druhořadý.

Obžalovaný po skončení základní vojenské služby nastoupil ke Sboru nápravné výchovy, nyní pracuje nadále jako příslušník Vězeňské služby České republiky. Nikdy nebyl soudně trestán, vždy řádně žil a poctivě se živil. Je třeba připustit, že je trestně postihován i v důsledku souhrnu různých náhod, když se vyskytoval on v nesprávnou dobu na nesprávném místě a k celému incidentu došlo náhodně proto, že poškozený Dick náhodně procházel místem zásahu pohrabičníků proti jiným osobám. Trestní sazba ustanovení § 219 odst.1 tr. zák. v rozmezí od desíti do patnácti roků, je velmi přísná, ale přiměřená typové společenské nebezpečnosti tohoto trestného činu. Z důvodů, které jsou uvedeny v předchozích odstavcích dospěl soud k závěru, že jsou dány podmínky ustanovení § 40 odst.1 tr. zák. k mimořádnému snížení trestu odnětí svobody, když použití trestní sazby odnětí svobody stanovené zákonem by bylo pro obžalovaného nepřiměřeně přísné a účelu trestu lze dosáhnout i trestem kratšího trvání. Soud dospěl dále k závěru, že jsou dány podmínky mimořádného snížení trestu odnětí svobody i podle § 40 odst.2 tr. zák. a to proto, že obžalovaného odsuzoval nikoliv za dokonatý trestný čin, ale pouze za pokus trestného činu. I z tohoto hlediska by považoval proto uložení trestu v rámci trestní sazby za nepřiměřeně přísné.

Podle § 40 odst.4 písm. b) tr. zák. nelze uložit při mimořádném snížení trestu odnětí svobody trest pod tři léta, činí-li dolní hranice trestní sazby odnětí svobody alespoň osm let. Soud tedy musel uložit obžalovanému trest v nejnižší výměře tří roků, takovýto trest považoval za přiměřený. Tento trest je ze zákona nepodmíněný, uložení podmíněné trestu s dohledem podle § 60a tr. zák. v úvahu nepřicházelo. Dle názoru soudu by se podle tohoto ustavení mělo postupovat jen tehdy, když trestné jednání pachatele bylo podmíněno nesprávným způsobem života a je na něj třeba působit tak, aby jej změnil.

Podle § 39a odst.3 tr. zák. zařadil soud obžalovaného pro výkon trestu do věznice s dohledem. Při této úvaze vycházel ze stejných hledisek jako při stanovení výměry trestu za použití mimořádného snížení trestu. Došel k závěru, že na obžalovaného je možno působit ve věznici s nejmírnějším režimem.

Zprošťující část rozsudku, která se týkala obžalovaných Josefa Číly a Jana Romána odůvodnil soud shora při odůvodňování výroku o vině obžalovaného Jana Čady.

Žádný z poškozených neuplatnil řádně nárok na náhradu škody a proto o něm soud nerozhodoval.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku je přípustné odvolání prostřednictvím podepsaného soudu do **osmi** dnů od jeho písemného doručení. O odvolání by rozhodoval Vrchní soud v Praze.

V Plzni dne 15. 3. 2001

Předseda senátu:
JUDr. Petr P o l e d n e
v.r.

Za správnost vyhotovení:
Petra Krejsová

